

Inventariserend archeologisch onderzoek (proefsleuven) Spijkvoorderenk

project 399 Oerdijk 114

Auteur: Emile Mittendorff

Status:	Definitief	feb 2012	
	Naam:	Datum:	Paraaf:
Akkoord Projectleider:	E.Mittendorff	feb 2012	EM
Akkoord Senior-Archeoloog:	B.Vermeulen	feb 2012	BV
Akkoord Bevoegd Gezag:	B.Vermeulen	feb 2012	BT

COLOFON

© 2012, Gemeente Deventer, Deventer.

Auteur: Emile Mittendorff

Redactie: Bart Vermeulen

Beeldredactie: Emile Mittendorff

Productie kaartmateriaal: Michael van der Wees

Vormgeving: Leon Scheffer

Titel: Inventariserend archeologisch onderzoek (proefsleuven)

Spijkvoorderenk (project 399)

Reeksnaam: Interne Rapportages Archeologie Deventer, nummer 53

Dit rapport is een product van:

Archeologie Deventer

Gemeente Deventer

Postbus 5000

7400 GC Deventer

Nederland

Telefoon: (0031)-(0)570-671155

www.deventer.nl

Inhoud

I Inleiding	I
I.1 Ligging Onderzoeksgebied	I
I.2 Projectgegevens	2
I.3 Doelstelling	2
2 Landschappelijk en historisch kader	3
2.1 Het ontstaan van het landschap	3
2.2 De landschappelijke en bodemkundige ligging van het onderzoeksgebied	4
2.3 Historisch grondgebruik	5
2.4 De katerstede “Cröddentol”	7
3 Archeologische verwachting voorafgaand aan het onderzoek	8
4 Onderzoeksvragen	9
4.1 Onderzoeksvragen	9
5 Strategie en methode	10
5.1 Algemene onderzoeksstrategie	10
5.2 Toegepaste strategie	11
5.3 Werkwijze	12
6 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek	13
6.1 Geologie en bodemopbouw in het onderzoeksgebied	13
6.2 Sporen en structuren	14
6.2.1 Sporen van de boerderij “Cröddentol”	16
6.2.2 Waterput	18
6.2.3 Overige sporen	18
6.3 Vondsten	20
6.3.1 Keramiek	20
7 Beantwoording van de onderzoeksvragen	21
7.1 Algemeen	21
7.2 Cröddentol	22
7.3 Landschap	23
7.4 Mesolithicum	23
8 Conclusie	24
8.1 Karakter van de vindplaats	24
8.2 Waardering en selectie onderzoeksgebied	24
8.3 Aanbeveling	25
9 Herkomst afbeeldingen	25
10 Literatuur	25

I Inleiding

In verband met geplande nieuwbouw in het kader van de ontwikkeling van de woonwijk Spijkvoorderenk is ter hoogte van het adres Oerdijk 114 een inventariserend archeologisch veldonderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd. Het doel van het onderzoek was om vast te stellen of zich hier archeologische resten bevinden. Op basis van historische kaarten, waaronder de kadastrale minuut van 1832, werden op deze locatie namelijk de resten van een oude boerderij verwacht, de Cröddentol. Daarnaast bestond, gebaseerd op vondsten uit de omgeving en op basis van de geomorfologische kaart van de omgeving, een kleine kans op de aanwezigheid van resten uit het mesolithicum.

1.1 Ligging Onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen ten zuiden van de Oerdijk, ter hoogte van het adres Oerdijk 114 (afb. 1.1). Op dit perceel stond tot kort voor het onderzoek een woonhuis met enkele bijgebouwen. Het woonhuis stamt waarschijnlijk uit het eind van de jaren '70 van de twintigste eeuw en is gebouwd nadat de oorspronkelijke boerderij was afgebrand (zie par. 4). Het onderzoek vond plaats op het huidige erf en het perceel grasland direct ten westen van het gesloopte woonhuis.

Afb. 1.1 Ligging onderzoeksgebied.

1.2 Projectgegevens

Projectnr. Archeologie Deventer:	399
Gemeente en plaats:	Deventer
Naam en code onderzoek:	Spijkvoorderenk – Oerdijk 114
Toponiem:	Spijkvoorderenk
Perceelnrs:	Deventer Sectie L nr. 4379
Onderzoeksmeldingsnummer:	50026
Coördinaten:	X: 212.412 Y: 475.812
Bevoegd Gezag:	B. Vermeulen
Projectleiding:	E. Mittendorff
Duur uitvoering	4 en 5 januari 2012

1.3 Doelstelling

Het uitgevoerde onderzoek had als doel de verwachte archeologische resten in het onderzoeksgebied te inventariseren en te waarderen. Hiertoe dienden de aard, de omvang en de conserveringstoestand van een eventuele archeologische vindplaats te worden vastgesteld. Voorafgaand aan het onderzoek werd rekening gehouden met twee verschillende typen vindplaatsen. Ten eerste was het onderzoek gericht op de restanten van de katerstede “Cröddentol” (en eventuele oudere voorgangers). Daarnaast bestond een kans op de aanwezigheid van sporen en vondsten uit het mesolithicum.

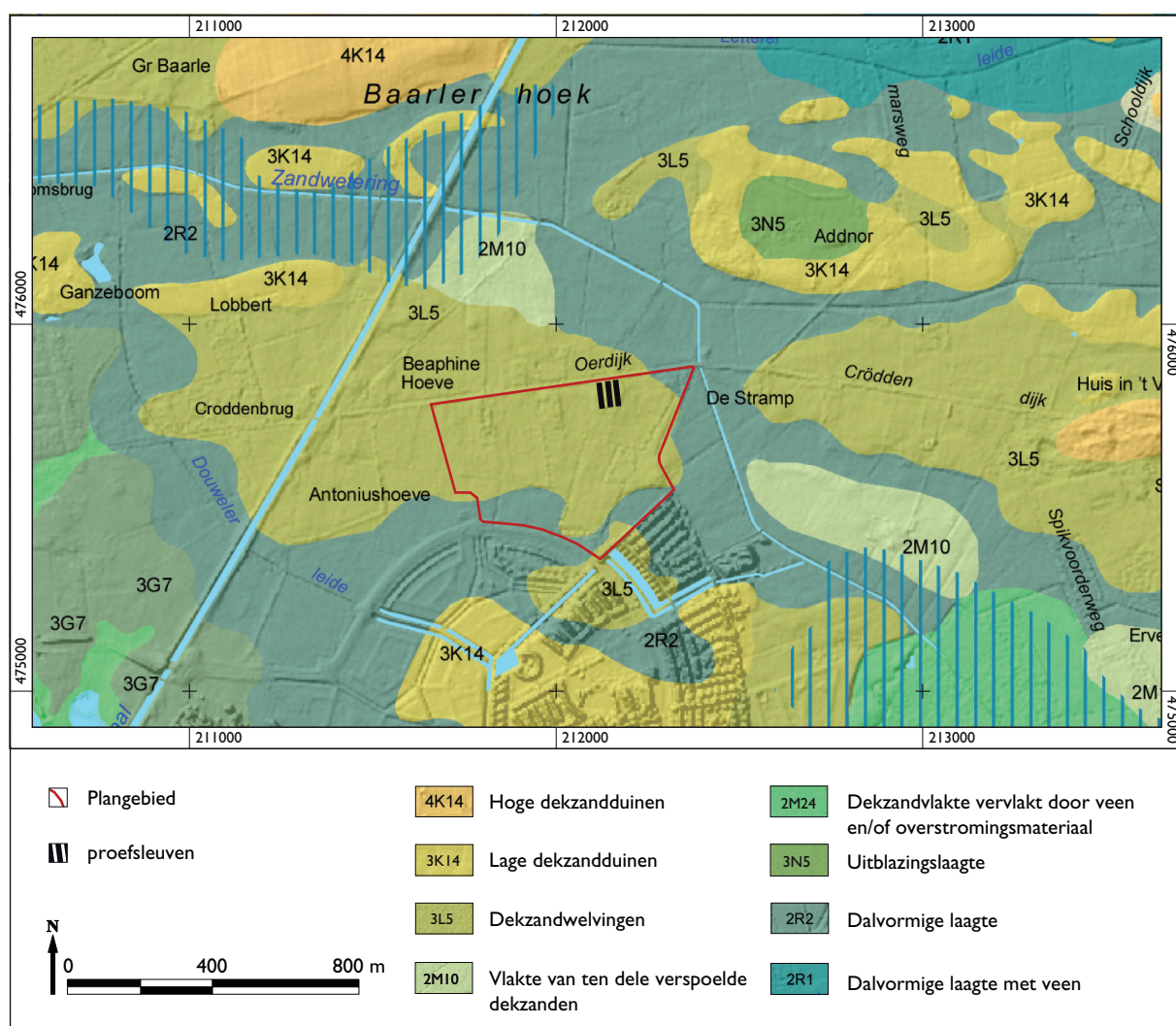

Afb. 1.2 Het onderzoeksgebied voorafgaande aan het onderzoek.

2 Landschappelijk en historisch kader

2.1 Het ontstaan van het landschap

De ondergrond van het onderzoeksgebied behoort tot het zogenaamde dekzandlandschap. Dit landschap is in basis gevormd tijdens de laatste twee ijstijden, het Saalien (322.000 – 126.000 jaar geleden) en het Weichselien (114.000 – 9.700 jaar geleden). Tijdens de koudste fase van het Saalien werd de noordelijke helft van Nederland bedekt door een pakket landijs. De uitlopers van dit landijs hebben een aantal diepe tongbekkens uitgesleten, waaronder het latere IJsseldal. Dit dal werd uitgesleten tot een diepte van ongeveer 125 m – NAP. Na het terugtrekken van het landijs is dit bekken geleidelijk gevuld geraakt met afzettingen, onder meer van smeltwaterstromen. In het warmere Eemien (126.000 – 114.000 jaar geleden) werden ook afzettingen van de Rijn in het dal afgezet.¹

Afb.2.1 De ligging van het plangebied weergegeven op de geomorfologische kaart van Zuidwest Salland (naar: van Beek, 2009).

¹ I. Berendsen, 2004a, 159-176; Berendsen 2004b, 45-61.

Gedurende de laatste ijstijd, het Weichselien, verlegde de Rijn zijn stroming naar het westen, min of meer in het huidige stroomgebied van de rivier. Het IJsseldal bleef alleen als afvoergebied van lokale beken van belang. Onder invloed van droogte en koude had het landschap in het Pleniglaciaal, een zeer koude fase van het Weichselien, het karakter van een poolwoestijn. Hierdoor konden grote hoeveelheden zand door de wind worden verplaatst. Dit sediment werd als dekzand afgezet. De dekzanden uit het Pleniglaciaal kenmerken zich door een karakteristieke fijne gelaagdheid, als gevolg van het afwisselend sedimenteren van fijnere en grovere zanden. Deze afzettingen staan bekend als Oud Dekzand. Onder invloed van vorst en dooi kan de oorspronkelijke gelaagdheid van dit pakket sterk zijn vervormd. Tijdens het laat-glaciaal (de laatste fase van het Weichselien, 15.500 – 11.600 jaar geleden) wisselden warme en koude perioden elkaar relatief snel af. Tijdens een van de koudste perioden in deze fase (late Dryas) had het landschap weer het karakter van een poolwoestijn. De zanden die in deze periode zijn afgezet staan bekend als Jong Dekzand. In deze afzettingen ontbreekt een duidelijke gelaagdheid. Dit Jong Dekzand bepaalde voor het belangrijkste deel het huidige reliëf in het landschap. De hogere delen kennen, ingedeeld naar hoogte en vorm van het reliëf, een aantal verschillende verschijningsvormen, waaronder dekzandruggen, -welingen en -koppen. De lagere delen kunnen zijn ontstaan door uitblazing van sediment of bijvoorbeeld als gevolg van een beekloop.

Op de hoger gelegen delen in het landschap (de dekzandruggen, -plateaus en -koppen) hebben zich de vruchtbare bodems ontwikkeld; moderpodzolgronden en haarpodzolgronden. Deze gebieden zijn in veel gevallen al sinds de late prehistorie in gebruik als akkergrond. Aan het eind van de middeleeuwen en in de nieuwe tijd ontwikkelden zich op de hogere dekzandruggen veelal plaggendekken (enkeerdgronden) als gevolg van het opbrengen van plaggenbemesting. In de minder hoge en ook vochtigere delen van het landschap (onder andere de flanken van de dekzandrug) ontstonden veldpodzolbodems.

2.2 De landschappelijke en bodemkundige ligging van het onderzoeksgebied

Het onderzoeksgebied is gelegen op de noordoostelijke flank van een dekzandwelling (3L5), waar deze grenst aan een dalvormige laagte (2R2, afb. 2.1). Mogelijk bevond zich in deze dalvormige laagte oorspronkelijk een beek of kleine rivier, maar hier zijn vooralsnog geen harde aanwijzingen voor. De enigszins golvende randen van de aangrenzende dekzandwellingen zouden het gevolg kunnen zijn van erosie door een meanderende rivier of beek.

Dergelijke locaties op de grens van relatief hoger gelegen gronden en rivierdalen waren met name in de vroege prehistorie populair. In de rivierdalen was voor de toenmalige jagers-verzamelaars voldoende voedsel te vinden, terwijl men op de hogere gronden drooggelegen kampementen kon oprichten. Om deze reden is tijdens het onderzoek rekening gehouden met sporen en vondsten uit de vroege prehistorie, met name het mesolithicum.

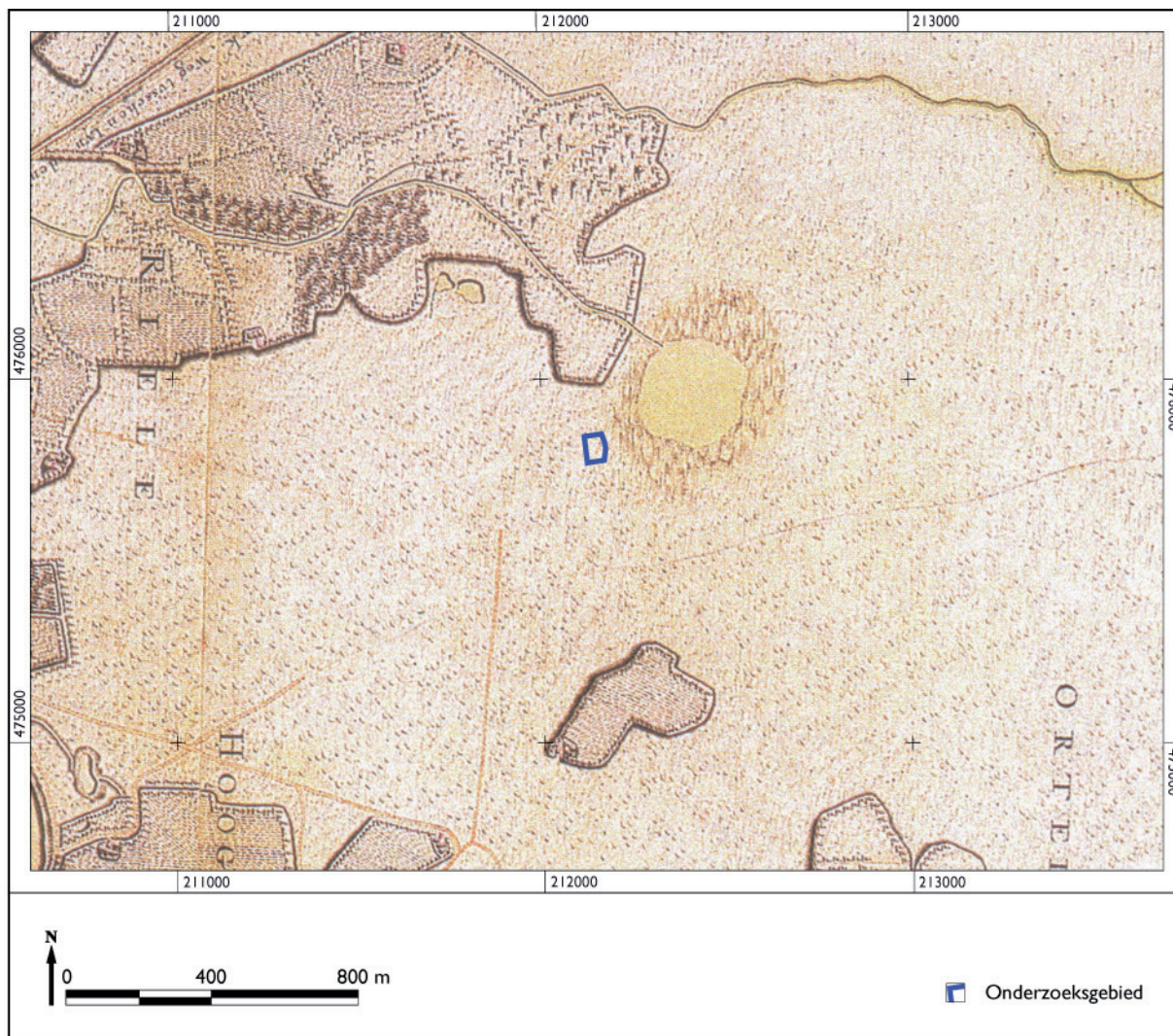
Op de bodemkundige kaart staat op de dekzandwelling een veldpodzol (Hn23) gekarteerd. Veldpodzolen ontstaan onder relatief vochtige omstandigheden, waarbij het grondwater regelmatig vrij dicht onder het maaiveld staat.

Veldpodzolen behoren tot de hydromorfe gronden, dat wil zeggen dat de bodem kenmerken vertoont die hoofdzakelijk worden veroorzaakt door grondwaterbewegingen. Er vindt een beperkte uitspoeling van humus en andere mineralen plaats, waardoor een dunne inspoelingshorizont (B-horizont) ontstaat. Als gevolg van een relatief hoge grondwaterstand verloopt deze uitspoeling niet alleen in verticale richting, maar ook horizontaal. Hierdoor ontstaan de voor de hydromorfe bodemtypen kenmerkende gley-verschijnselen. In het geval van deze specifieke bodem gaat het om een oranje gevlekte kleur van de C-horizont (het moedermateriaal). Door een wisselende grondwaterstand werd het ijzer in het dekzand opgelost en elders afgezet. Hierdoor ontstaat de kenmerkende wit-oranje gevlektheid. De witte vlekken ontstaan door de uitspoeling van ijzer, de oranje door de afzetting en oxidatie van ijzer.

Tegenwoordig heeft het onderzoeksgebied een grondwatertrap VI (gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm onder maaiveld), in het verleden was het gebied waarschijnlijk natter. De huidige grondwatertrap is het gevolg van een verbeterde ontwatering ten behoeve van de landbouw en is waarschijnlijk pas in de late middeleeuwen of nieuwe tijd tot stand gebracht. Onder meer de aanleg van de Zandwetering in de dalvormige laagte ten oosten en ten noorden van het onderzoeksgebied zal hierin een belangrijke rol hebben gespeeld.

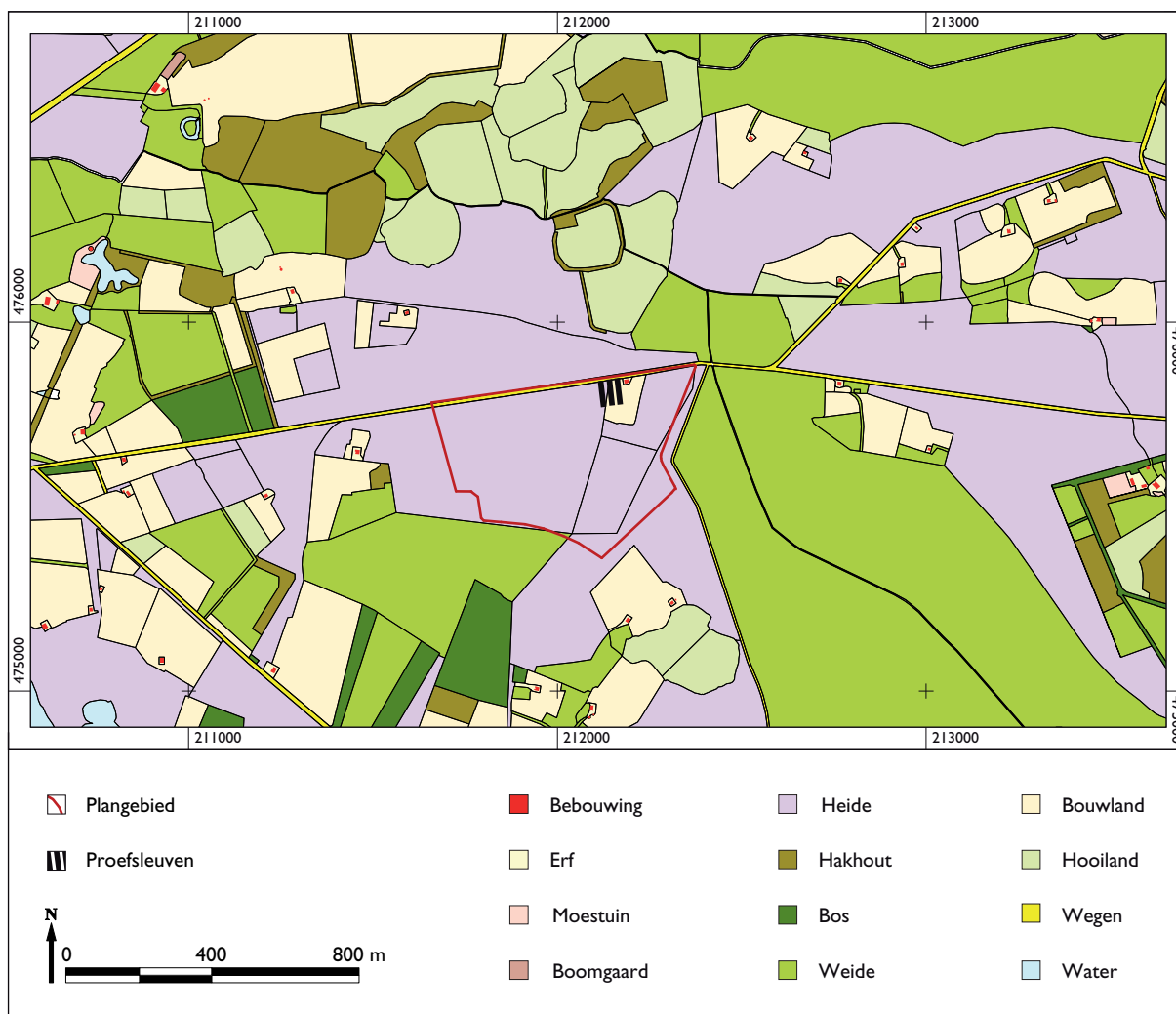
2.3 Historisch grondgebruik

Op de Hottingerkaart, gemaakt tussen 1773 en 1794, is het onderzoeksgebied gelegen op de woeste, nog niet ontgonnen gronden (afb. 2.2). De reden dat deze gronden nog niet waren ontgonnen ligt waarschijnlijk in het natte karakter van het gebied. Ongeveer 200 m ten noordoosten van het onderzoeksgebied staat een moeras aangegeven. Het gebied is niet bewoond. De dichtstbijzijnde bewoning bevindt zich op een complex van grasakker en bospercelen ten noorden van het onderzoeksgebied en een los erf in het veld ten zuiden van het onderzoeksgebied. De latere Oerdijk staat nog niet aangegeven op de Hottingerkaart. Wel lijken er enkele paden door het gebied te lopen. Waarschijnlijk bestonden deze woeste gronden hoofdzakelijk uit natte heide. De Hottingerkaart geeft echter geen uitsluitsel over de aard van het grondgebruik en de begroeiing.

Afb. 2.2 De ligging van het onderzoeksgebied op de Hottingerkaart.

De kadastrale minuut van 1832 geeft meer gedetailleerde informatie met betrekking tot het grondgebruik (afb. 2.3). De omgeving van het onderzoeksgebied is enigszins ontgonnen en meer ingericht dan in de 18de eeuw het geval was. De Oerdijk loopt nu dwars door het gebied, dat grotendeels uit heideveld bestaat. Ook is te zien dat verspreid in het gebied enkele kleine boerderijen zijn weergegeven, waaronder de “Cröddentol” ter plaatse van het onderzoeksgebied. Rondom deze boerderij is een relatief klein perceel in gebruik als akkerland. Ten oosten van het erf, in de dalvormige laagte, bevinden zich uitgestrekte weidegronden. Zowel het heideveld als de uitgestrekte graslanden duiden op een relatief nat landschap, dat waarschijnlijk minder geschikt was voor akkerbouw.

Afb. 2.3 De ligging van het onderzoek op de kadastrale minuut van 1832.

Deze natte gronden vervulden echter wel een belangrijke rol in het toenmalige landbouwbedrijf. Vanaf de late middeleeuwen werden heidevelden een onmisbaar onderdeel van het agrarische systeem. Op de heidevelden graasden schapen, die behalve wol, melk en vlees, de mest leverden die werd gebruikt om de akkers te bemesten. Deze mest werd vermengd met heide- of beekdalplaggen en op de akkers uitgereden. Als gevolg van deze plaggenbemesting konden op de akkers dikke plaggendekken ontstaan. Deze door plaggendekken opgehoogde akkers worden ook wel aangeduid als es of enk.

2.4 De katerstede “Cröddentol”

De boerderij in het onderzoeksgebied wordt voor het eerst genoemd in 1832. In dat jaar trouwden Gerrit Gerrits Krudde en Alberdina Alberts Klomps. In hetzelfde jaar werd de boerderij door Gerrit gebouwd.² Het betrof een zogenaamde katerstede, die op gepachte grond werd gebouwd door de pachter zelf. De grond was gemeenschappelijk eigendom van de Gooijer Marke. In de marke werden de grote heidevelden en graslanden gemeenschappelijk beheerd. Omdat de bewoners van katersteden geen grond in eigendom hadden, bezaten zij ook geen stem (waardeel) in de marke. Bij de huwelijksinschrijving (en de doopinschrijvingen van hun kinderen) wordt vermeldt dat Gerrit en Alberdina bij het tolhek in het Lobbenveld wonen. Waarschijnlijk houdt de naam “Cröddentol” verband met de aanwezigheid van deze tol. Op 15 maart 1978 brandde de boerderij af (afb. 2.4). De schuur bleef behouden en is ook tegenwoordig nog aanwezig. Ten zuidwesten van deze schuur, verder van de Oerdijk af dan de oorspronkelijke boerderij, werd een nieuw woonhuis opgericht (afb. 1.2).

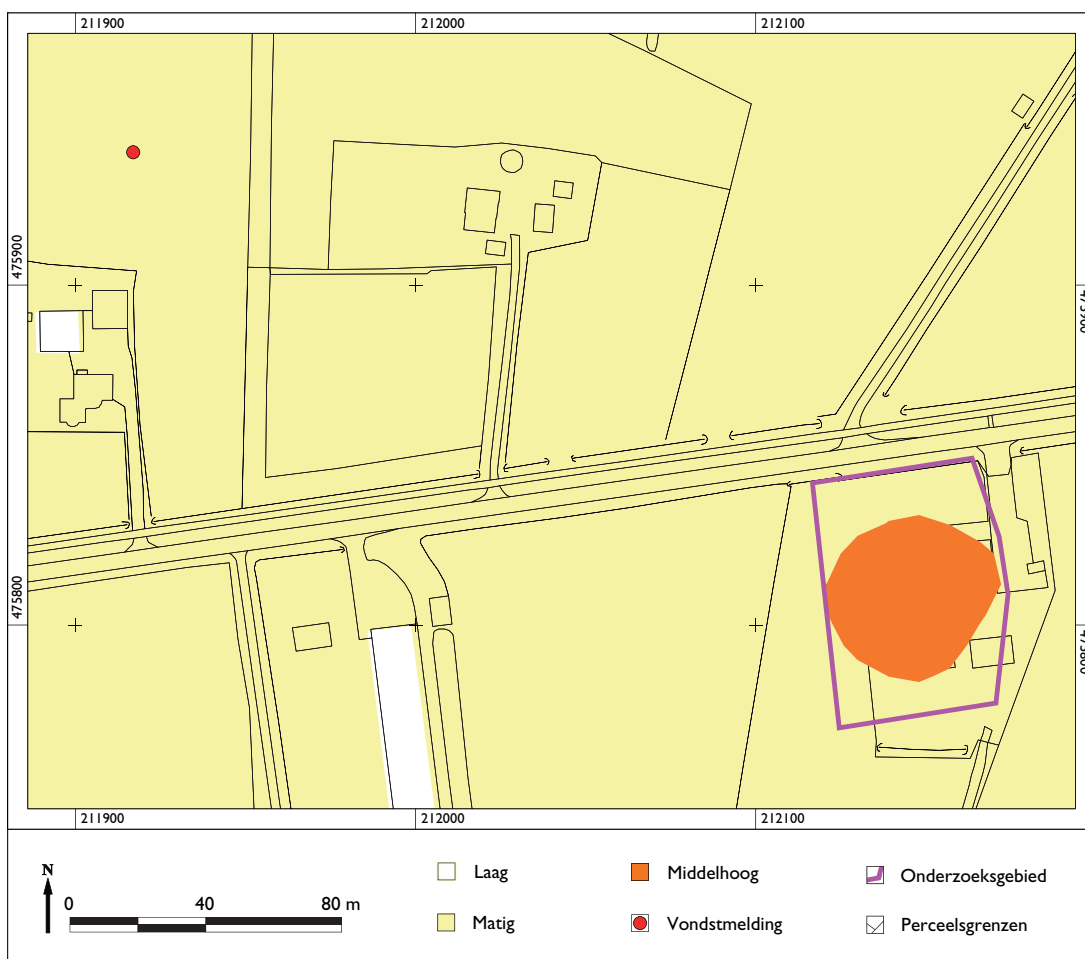

Afb. 2.4 Boerderij “Cröddentol”

2. Mulder, 2005, 300.

3 Archeologische verwachting voorafgaand aan het onderzoek

Ter hoogte van het onderzoeksgebied bevindt zich een klein kopje, dat op de archeologische verwachtingskaart een middelhoge verwachting heeft (afb. 3.1). Op dit kopje is in 1832 het erf de “Cröddentol” gebouwd. Vanwege de relatief jonge eerste vermelding van het erf “Cröddentol” en de landschappelijke ligging is het niet waarschijnlijk dat dit erf een oudere voorganger heeft. Verwacht werd dan ook vooral sporen van het 19de-eeuwse erf aan te treffen. Naast sporen van de in 1978 afgebrande boerderij werden sporen van bijgebouwen verwacht, bijvoorbeeld paalsporen van hooibergen. Daarnaast had het erf waarschijnlijk een waterput. Ook kunnen afvalkuilen en eventueel diergraven op het erf aanwezig zijn geweest.

Afb. 3.1 Het onderzoeksgebied op de archeologische verwachtingskaart.

Naast de sporen van de boerderij werd ook rekening gehouden met een kans op het aantreffen van sporen uit de prehistorie. Hoewel in het onderzoeksgebied geen vondsten of archeologische vindplaatsen uit de prehistorie bekend zijn, betekent dit niet dat er geen vondsten of vindplaatsen uit de prehistorie aangetroffen kunnen worden. Op 450 m ten noordwesten van het onderzoeksgebied zijn in 1999 bij een veldkartering enkele artefacten uit het midden-mesolithicum aangetroffen (rond 9000 v. Chr).³ Deze vindplaats ligt binnen dezelfde geomorfologische eenheid als die waarop het onderzoeksgebied gelegen is. Deze vondsten suggereren dat deze dekzandwelling in het mesolithicum bewoond kan zijn geweest. Tijdens het onderzoek diende dan ook rekening te worden gehouden met vondsten uit deze periode.

3. Project 203: Bartels, 2000, 69-70.

4 Onderzoeksvragen

Voorafgaand aan het onderzoek is een Programma van Eisen (PvE) opgesteld, waarin de onderzoeksvragen voor dit onderzoek zijn geformuleerd.⁴ Deze onderzoeksvragen zijn onderverdeeld in algemene vragen, vragen met betrekking tot het erf “Cröddentol”, landschappelijke vragen en vragen over een eventuele mesolithische vindplaats.

4.1 Onderzoeksvragen

Algemeen

- Zijn in het plangebied archeologische resten aanwezig?
- Wat is de aard, conservering, gaafheid en datering van deze resten?
- Komen de aangetroffen sporen overeen met de verwachtingskaart voor de gemeente Deventer?
- Hoe diep zit het grondwater en heeft dit gevolgen voor een mogelijk vervolgonderzoek?
- Wat is de dikte van de bouwvoor boven de archeologische laag?

Cröddentol

- Zijn er sporen aanwezig van infrastructuur of gebouwen die tot erve de Cröddentol hebben behoord?
- Is er een fasering aan te geven of zijn de resten niet aan een specifieke gebruiksfase toe te wijzen?
- Zijn de resten binnen het onderzoeksgebied (gedeeltelijk) te begrenzen?
- Wat is de datering van de oudste fase van de boerderij?
- Wat is de informatiewaarde van de sporen op het erf en kan een eventueel vervolgonderzoek hier een waardevolle aanvulling op geven?

Landschap

- Hoe ziet het bodemprofiel er uit in het onderzoeksgebied?
- Hoe zag het natuurlijk landschap in het onderzoeksgebied er uit? Wat betekent dit voor de archeologische verwachting?
- Gaan onder de bouwvoor nog sporen van de landinrichting schuil?

Mesolithicum

De volgende vragen zijn alleen van belang indien er mesolithische resten worden aangetroffen:

- Wat is de spreiding van het vondstmateriaal?
- Wat is de mate van gaafheid van de vindplaats?
- Wat zijn de karakteristieken van het vondstmateriaal?
- Wat is de datering van het vondstmateriaal?
- Wat is de datering en aard van de grondsporen?
- Is er een relatie tussen het aangetroffen vuursteen en de aangetroffen mesolithische sporen?

4. Kastelein & Mittendorff, 2011.

5 Strategie en methode

5.1 Algemene onderzoeksstrategie

In het Programma van Eisen was een onderzoeksstrategie opgesteld, toegespitst op de archeologische verwachting van het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied (met een oppervlakte van ca 3.700 m²) diende door middel van drie parallelle, noord-zuid georiënteerde proefsleuven met een breedte van 4 m te worden onderzocht (afb. 5.1). Deze sleuven hadden elk een lengte van ongeveer 75 m, zodat een totale oppervlakte van ongeveer 900 m² zou worden onderzocht. Twee van deze sleuven waren met name gericht op de sporen van de boerderij, die in de noordoostelijke hoek van het onderzoeksgebied werd verwacht, en de sporen van eventuele bijgebouwen. De derde, meest westelijke sleuf had als doel de begrenzing van het erf te bepalen en de landschappelijke en bodemkundige informatie van het terrein naast het erf vast te leggen.

Afb. 5.1 Geplande ligging van de proefsleuven.

Met betrekking tot eventuele vondsten uit het mesolithicum werd de volgende onderzoeksmethode voorgeschreven. Indien bij aanleg van het vlak een vuursteenconcentratie zou worden aangetroffen (dat wil zeggen meer dan 5 stuks vuursteen per m²) dan diende op die plek het vlak verhoogd te worden aangelegd (op de grens recente bouwvoor en het laatmiddeleeuwse of nieuwe tijdse cultuurdek). De begrenzing van dat deel van het vlak dat verhoogd werd aangelegd, diende schavenderwijs te worden bepaald. Indien bij het schaven

geen of nog maar sporadisch vuursteen zou worden aangetroffen, kon het opgravingsvlak weer op de reguliere hoogte worden aangelegd. In het geval van het aantreffen van een dergelijke vuursteenconcentratie dienden op het verhoogde vlakdeel enkele proefvakken van 50 x 50 cm op een regelmatig grid te worden uitgezet (maximaal 1 per 4 m²). Deze vakken zouden in lagen van 5 cm dikte worden uitgeschept tot 5 cm in de schone C-horizont om de concentratie en de spreiding van de vuursteenvondsten vast te stellen. Op basis hiervan kan worden vastgesteld of vervolgonderzoek noodzakelijk is.

5.2 Toegepaste strategie

De uiteindelijk in het veld toegepaste strategie week noodzakelijkerwijs enigszins af van de in het PvE voorgeschreven strategie. In grote lijnen is de strategie bestaande uit drie noord-zuid georiënteerde proefsleuven gehandhaafd, maar is op enkele punten van het van te voren opgestelde puttenplan afgeweken (afb. 5.2). Deze afwijkingen hadden een aantal oorzaken. De schuur van de oorspronkelijke boerderij blijft gehandhaafd in de nieuwe inrichting van het gebied. Dat betekende dat de meest westelijke proefsleuf moest worden onderbroken. Ten zuiden van de oude schuur lag een kleine schuur voorzien van een mestkelder. Zoals bleek na de sloop van deze schuur, had de bouw van deze schuur een verstoring van de bodem tot gevolg tot onder het archeologische niveau. Omdat deze locatie na de sloop open was blijven liggen, kon de

Afb. 5.2 Ligging van de uiteindelijk aangelegde proefsleuven

verstoringsdiepte eenvoudig worden vastgesteld. Als gevolg van deze beide beperkingen is de meest oostelijke sleuf verdeeld in twee korte sleuven, een aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied (werkput 1) en een aan de noordzijde op de plaats waar de boerderij werd verwacht (werkput 2).

Hetzelfde probleem speelde bij de middelste geplande sleuf. Deze liep over het gesloopte woonhuis. Na de sloop is ook de uitbraakkuil van dit huis open blijven liggen. Hieruit bleek dat ook de bouw van het woonhuis enige verstoring van de bodem tot gevolg had gehad. Daarom is op dit deel ook geen proefsleuf aangelegd. Als gevolg hiervan is de middelste sleuf aangelegd als twee aparte sleuven (werkputten 3 en 4). De meest westelijke sleuf kon worden aangelegd zoals gepland (werkput 5).

In werkput 1 werden inderdaad sporen van de oude boerderij aangetroffen. Deze bestonden echter uit de met puin van de brand dichtgestorte mestkelder onder het stalgedeelte. Om vast te kunnen stellen of andere delen van de boerderij nog wel intact waren is aan de oostzijde van werkput 3 een uitbreiding aangelegd, over de lengte van de boerderij. Hierin werden enkele restanten van de fundering van de boerderij aangetroffen.

5.3 Werkwijze

Bij de aanleg van de proefsleuven werd het opgravingsvlak aangelegd op de overgang van de recente bouwvoor naar het natuurlijke gele zand, een plaggendeek was op de meeste plaatsen niet (meer) aanwezig (afb. 5.3). De bouwvoor is hierbij machinaal laagsgewijs afgegraven, waarbij de verschillende lagen met een metaaldetector afgezocht zijn met het oog op eventuele metalen voorwerpen. Na het documenteren van de opgravingsvlakken door middel van tekenen en fotograferen, werd een representatief deel van de aangetroffen

Afb. 5.3 Aanleg van het vlak.

antropogene sporen gecoupeerd om de aard, datering en de omvang van deze sporen te bepalen. De gecoupeerde sporen zijn na documentatie afgewerkt om daterend vondstmateriaal te verzamelen. De waterput in werkput 3 is ook gecoupeerd. Vanwege de hoge grondwaterstand kon echter niet dieper dan een halve meter onder het opgravingsvlak worden gecoupeerd. Na documentatie is geprobeerd uit de bovenste vullingslagen van de bakstenen put daterend vondstmateriaal te verzamelen, maar hierbij werd niets aangetroffen. De opgravingsvlakken en de aangrenzende maaiveldhoogtes zijn met een total station ingemeten met tussenafstanden van 3 tot 5 m. In de proefsleuven waar zich veel sporen bevonden, is een grid van 3 x 3 m gehanteerd. In de lege proefsleuven zijn tussenafstanden van 5 m gehanteerd.

Conform het Programma van Eisen zijn drie diepere profielkolommen aangelegd om de geologische opbouw van het onderzoeksgebied te documenteren. Deze profielen hadden een diepte van ca 1,5 m onder maaiveld. Dieper was niet mogelijk vanwege de hoge grondwaterstand. Deze drie profielen zijn direct na de aanleg onaangekrast gefotografeerd. Als gevolg van hevige regenval zijn de profielen echter ingestort. Twee van de drie profielen (die in werkput 1 en het zuidelijke deel van werkput 5) konden nog worden opgeschoond en getekend. Het derde profiel (in het noordelijk deel van werkput 5) was zodanig ingestort, dat documentatie niet meer mogelijk was. De opbouw van dit profiel was echter vergelijkbaar met die van het profiel in het zuidelijke deel van werkput 5.

Daarnaast zijn in aanvulling op deze profielen kolomopnames gedocumenteerd om de bodemkundige situatie te documenteren. Omdat het oorspronkelijke bodemprofiel op de meeste plaatsen niet meer intact was als gevolg van latere grondbewerking en andere verstoringen, was in de meeste proefsleuven geen profielinformatie aanwezig. Daarom is besloten om het documenteren van de aanvullende profielkolommen te concentreren in werkput 3, waar het bodemprofiel nog redelijk intact was.

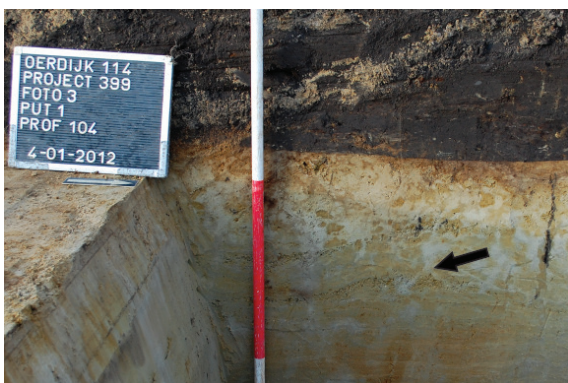
6 Resultaten van het proefsleuvenonderzoek

6.1 Geologie en bodemopbouw in het onderzoeksgebied

De drie diepe profielkolommen in de werkputten 1 en 5 leverden een goed beeld op van de geologische opbouw van het onderzoeksgebied. De basis van het gebied bestaat uit een pakket Oud Dekzand, met de kenmerkende fijne gelaagdheid (afb. 6.1). In het profiel in werkput 1 was deze gelaagdheid nog goed intact en verliep nagenoeg

Afb. 6.1 Westprofiel werkput 1

Afb. 6.2 Detail westprofiel werkput 1

Afb. 6.3 Oost profiel werkput 5

horizontaal. De gelaagdheid bestond uit afwisselende laagjes van matig fijn en fijn zand, met een verschillende siltigheid. Onderin het profiel, op een diepte van ongeveer 1,5 m onder maaiveld (5,20 m + NAP), bevond zich een grijze leemlaag. De dikte van deze laag kon als gevolg van de hoge grondwaterstand niet worden vastgesteld. Uit het feit dat vrijwel direct na de aanleg uit het zand direct boven deze laag water kwam sijpelen blijkt dat deze laag de inzijging van regenwater belemmert. Bovenop het pakket Oud Dekzand bevindt zich een dunne laag Jong Dekzand, met een dikte van ongeveer 20 tot 30 cm. In het profiel van werkput 1 waren aan de bovenzijde van het pakket Oud Dekzand, onder meer op de overgang naar het Jong Dekzand, twee parallelle deflatiehorizonten (uitblazingslaagjes) aanwezig, die herkenbaar waren aan een grindsnoer (afb. 6.2). Dit geeft aan dat het bovenste deel van het pakket Oud Dekzand waarschijnlijk is verstoven. Hoeveel precies is verstoven kon niet worden vastgesteld. Sporen die duiden op een bodemvorming, zoals kevergangen, konden in ieder geval niet worden aangetoond. In de laag Jong Dekzand heeft zich een veldpodzol gevormd, waarvan de Bs-horizont (inspoelingshorizont met veel sesquioxiden zoals ijzer-, mangaan- en aluminiumoxiden) nog in het profiel van werkput 1 herkenbaar is. Op enkele plaatsen zijn ook nog sporen van een dunne E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig.

Het profiel in het zuidelijke deel van werkput 5 bevatte een vergelijkbare geologische opbouw (afb. 6.3). In dit profiel is echter duidelijk zichtbaar dat de oorspronkelijke gelaagdheid van het pakket Oud Dekzand sterk vervormd is als gevolg van de invloed van dooi en vorst (cryoturbatie). Deze vervorming heeft waarschijnlijk in een warmere periode tijdens een van de laatste twee ijstijden plaatsgevonden. In een dergelijke warmere periode ontdooit de bovenste laag van de bodem. Het smeltwater kan als gevolg van permafrost echter niet in de bodem wegzakken waardoor de ontdooide laag verzadigd raakt met water. Hierdoor kan gelifluctie optreden. Hierbij glijdt het deels ontdooide sediment al bij een geringe hellingshoek langzaam van de hogere delen van het landschap naar de lagere delen.

Conform het Programma van Eisen zijn aanvullende profielkolommen aangelegd om de bodemkundige situatie voor het onderzoeksgebied vast te leggen. Bij de aanleg van de profiesleuven bleek echter dat in de meeste gevallen het oorspronkelijke profiel geheel was verstoord, waardoor de recente bouwvoor direct op het gele zand lag. Uit de reeds gedocumenteerde geologische profielen en de humusinspoelingsvlekken in het

opgravingsvlak kon echter worden geconcludeerd dat op het gehele onderzoeksgebied oorspronkelijk een veldpodzol aanwezig moet zijn geweest. Het was dan ook niet zinvol om in de verstoorde delen aanvullende profielkolommen te documenteren. Het documenteren van aanvullende profielkolommen is daarom geconcentreerd op werkput 3, waar het bodemprofiel nog grotendeels intact was.

In de aanvullende bodemkundige profielkolommen in werkput 3 blijkt eveneens dat de oorspronkelijke bodem bestond uit een veldpodzol. Hiervan is de B-horizont duidelijk herkenbaar. De B-horizont wordt afgedekt door een cultuurlaag met een totale dikte van 50 cm. De bovenste 30 cm hiervan is de recente bouwvoor, hieronder bevindt zich het restant van een dun plaggendek. Uit dit plaggendek zijn tijdens de aanleg een aantal vondsten verzameld, die zijn te dateren in de 19de eeuw. Het moet dus op zijn vroegst in de 19de eeuw tot stand zijn gekomen. Buiten werkput 3 is dit plaggendek niet aangetroffen, waarschijnlijk houdt de aanwezigheid hiervan verband met het perceel dat op de kadastrale minuut van 1832 staat aangegeven als bouwland. Het opbrengen van dit plaggendek houdt waarschijnlijk verband met de bouw van de katerstede.

6.2 Sporen en structuren

In totaal zijn tijdens het onderzoek 73 spoornummers uitgedeeld (afb. 6.4 en 6.5). Een aantal van deze sporen is met zekerheid in verband te brengen met de historische boerderij “Cröddentol” (afb. 6.6). Deze zullen als eerste worden beschreven. Daarnaast zijn een aantal sporen gevonden die mogelijk ouder zijn dan de boerderij. Het gaat hier om een aantal bundels karrensporen in werkput 5.

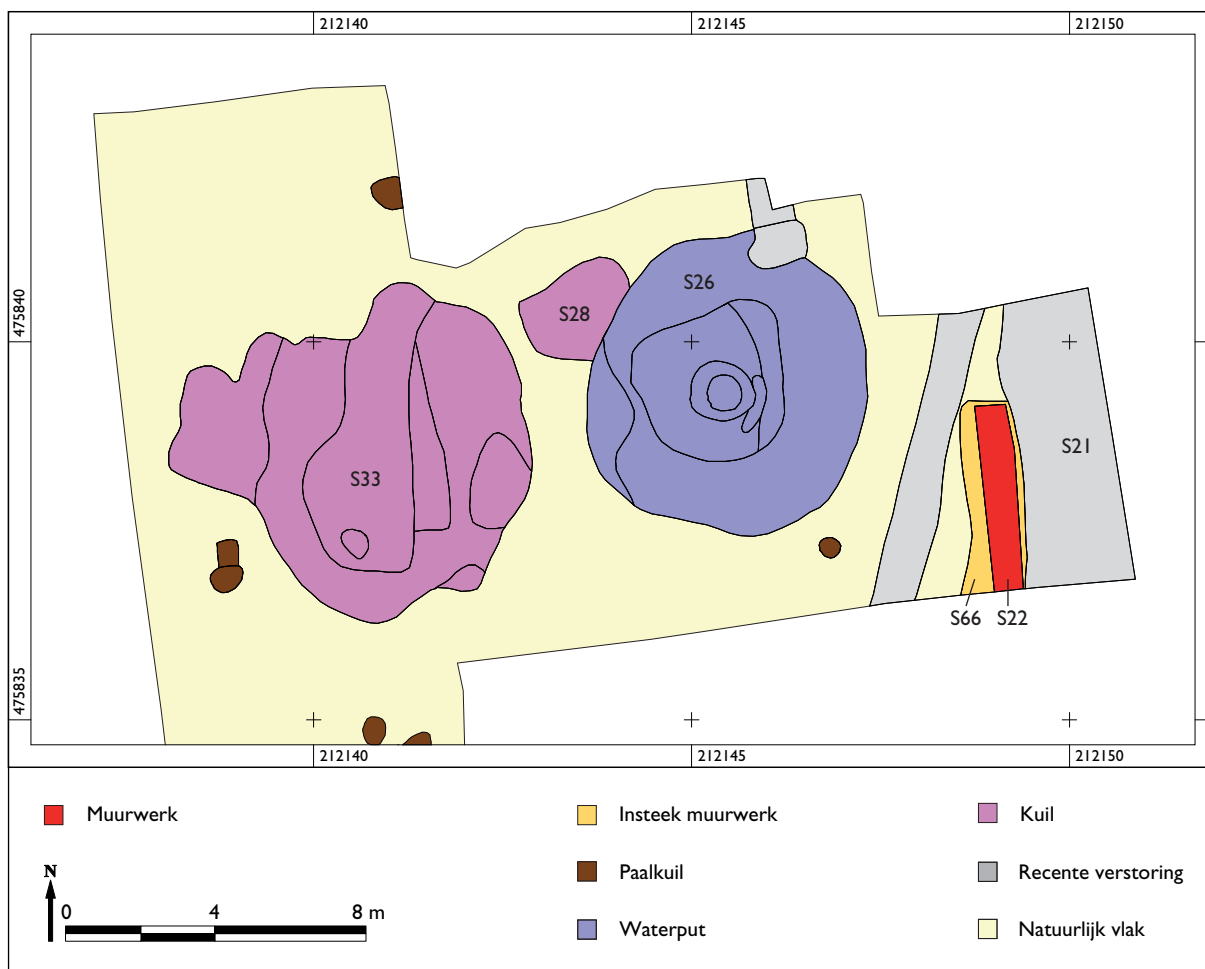
Sporen en vondsten die wijzen op een mesolithische vindplaats zijn in tegenstelling tot de archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied niet aangetroffen.

Interpretatie	Aantal
Paalkuil	28
Recente verstoring	20
Natuurlijke laag	5
Vlak	5
Kuil	4
Natuurlijke verstoring	3
Greppel	2
Recente bouwvoor	2
Waterput	2
Muur	1
Muurinsteek	1
Totaal	73

Afb. 6.4 Aangetroffen spoorcategorieën.

Afb. 6.5 Alle sporenkaart met interpretatie.

Afb. 6.6 Uitsnede vlaktekening met waterput.

6.2.1 Sporen van de boerderij “Cröddentol”

Afb. 6.7 De sloopresten van de boerderij.

De werkputten 2 en 3 waren met name gericht op eventuele sporen van de boerderij, waarvan de locatie op basis van de kadastrale minuut uit 1832 redelijk goed kon worden bepaald. In werkput 2 werd op de veronderstelde locatie van deze boerderij een omvangrijke concentratie puin aangetroffen (afb. 6.7). Omdat bekend was dat de boerderij in 1978 was afgebrand, werd ervan uitgegaan dat dit het slooppuin van deze gebeurtenis betrof. Dit puin is waarschijnlijk na de sloop in de mestkelder onder het stalgedeelte van de boerderij gedeponeerd. Direct onder het niveau van het opgravingsvlak bevond zich tussen het puin water, wat erop wees dat de bodem van de mestkelder waarschijnlijk nog intact is. In verband met de grote fragmenten puin en de hoeveelheid water is dit niet verder onderzocht. Relevanter was dat aan de grenzen van

de verstoring geen resten van opgaand muurwerk meer zijn aangetroffen. Dat wijst erop dat in ieder geval dit deel van de boerderij vrij diep is uitgesloopt.

Afb. 6.8 Funderingresten van de boerderij.

versneed ten opzichte van de onderste laag aan beide zijden van het muurwerk ongeveer 5 cm, waardoor deze steens dik was.

Vanwege de geringe diepte van het muurwerk is het opgravingsvlak hier verhoogd aangelegd, het vlak bevindt zich hoog in de natuurlijke B-horizont in plaats van op de overgang van de B- naar de C-horizont. Op dit niveau was goed de insteek van de fundering herkenbaar, die door de B-horizont sneed. Deze insteek is

Afb. 6.9 De insteek van de fundering.

Om na te gaan of bijvoorbeeld het woongedeelte van de boerderij nog wel enigszins intact in de bodem aanwezig was, is (als uitbreiding van werkput 3) een sleuf over de lengte van de boerderij aangelegd, ongeveer op de locatie waar de voorgevel werd verwacht. In het meest oostelijke deel van deze sleuf werd de verstoring aangetroffen die het gevolg is van de sloop van de boerderij.⁵ Op de begrenzing van deze verstoring was een restant van de fundering van de voorgevel aanwezig (afb. 6.8).⁶ Het betreft een relatief ondiepe fundering van hergebruikte rode baksteen, gevoegd in grijze leem.⁷ Van deze fundering waren nog twee steenlagen aanwezig. De onderste laag was anderhalf steens breed en bestond voornamelijk uit breukstenen met sporadisch sporen van mortelresten. De tweede laag

in het zuidprofiel van de werkput gedocumenteerd in samenhang met de natuurlijke profielopbouw (afb. 6.9). In dit profiel wordt duidelijk waarom boerderijen uit de nieuwe tijd archeologisch vaak slecht herkenbaar zijn als zij niet zijn onderkelderd. De onderzijde van de fundering reikte oorspronkelijk waarschijnlijk slechts 50 cm onder het maaiveld. Als gevolg van deze geringe diepte (en het uitgraven van de stenen bij sloop voor hergebruik) worden sporen van dergelijke boerderijen relatief snel verploegd. Op deze locatie is het maaiveld na de sloop van de boerderij licht verhoogd, waardoor de onderste lagen van het muurwerk buiten het bereik van de ploeg kwamen te liggen. Bij de sloop zelf is echter wel het grootste deel van het muurwerk en de fundering opgeruimd. In het profiel is goed te zien dat de verstoring van de sloop direct op de bovenste steenlaag ligt.

Aan de oostzijde van de fundering, dus binnen de boerderij, steekt de verstoring tot ruim onder de onderzijde van de fundering. Restanten van oude vloerniveaus zijn dan ook niet meer aangetroffen. Uit de insteek is een fragment lichtblauw geglaazuurde tegel verzameld.⁸ Hoewel deze tegel niet scherp is te dateren, ligt een datering in de 19de eeuw voor de hand. Aanwijzingen voor een oudere bouwphase zijn niet aangetroffen.

Ondanks dat naar verhouding slechts een klein deel van de boerderij daadwerkelijk is blootgelegd, kan uit de omvangrijke verstoringen als gevolg van de sloop wel het een en ander worden gezegd over de gaafheid van de resten. Uit de aangetroffen sporen van muurwerk blijkt dat bij de sloop hoogstens nog enkele lagen van het funderingswerk zijn blijven staan. Zelfs in de sleuf waar het muurwerk kon worden onderzocht was het noordelijke deel van het muurwerk bij de sloop verstoord. Naar verwachting is dan ook niet meer de gehele omtrek van de boerderij als fundament aanwezig. Aan de stalzijde is deze in ieder geval diep uitgebroken. De

5. S 21.

6. S 22.

7. Steenformaten (l x b x h): ? x 14 x 6 cm / ? x 15 x 7 cm / ? x 14,5 x 6 cm / ? x 14,5 x 6,5 cm / ? 14,5 x 6,5 cm.

8. Vnr. 6.

in het veld vastgestelde begrenzing van de boerderij (aan de hand van de aangetroffen fundering en de omtrek van de verstoring van de sloop) sluit goed aan bij de omtrek van het gebouw zoals dit op de kadastrale minuut van 1832 staat aangegeven. Sporen van de binnenindeling, die niet op de kadastrale kaart staan aangegeven, zijn vrijwel zeker geheel verdwenen bij de sloop. Over de inrichting van de boerderij kan deze vindplaats daarom geen informatie verschaffen.

6.2.2 Waterput

Afb. 6.10 De gemetselde waterput.

Ongeveer 3,5 m ten westen van de voorgevel van de boerderij bevond zich een waterput.⁹ Voor de aanleg van deze waterput was een ronde insteek gegraven met een doorsnede van 3,8 m. In het opgravingsvlak waren aanvankelijk geen sporen van de waterput zelf zichtbaar, deze werden pas aangetroffen bij het couperen van de insteek.¹⁰ Vanwege de hoge grondwaterstand kon de coupe niet dieper dan 40 cm onder het opgravingsvlak worden doorgezet (afb. 6.10). In de coupe kwam een vrij smalle, van hergebruikte steen gemetselde put tevoorschijn met aan de bovenzijde een buitendiameter van slechts 45 cm.¹¹ Naar onder toe werd de put geleidelijk iets breder. Op een diepte van ca 1,20 m onder vlak (ongeveer 4,80 m + NAP), bevond zich een uitspringende kraag, waar de put ongeveer 10 cm

breder werd. Vanwege het snel toestromende grondwater kon dit echter niet worden gedocumenteerd, alleen gepeild.

De smalle diameter van de put is waarschijnlijk ingegeven door de wijze waarop deze werd gebruikt. Voor het halen met een emmer was de put met een binnendiameter van ca 25 cm te smal. Waarschijnlijk is deze put vanaf de constructie direct gebruikt in combinatie met een pomp. Op een schilderij van de boerderij is deze pomp zichtbaar (afb. 2.4). Sporen van de pomp zelf zijn niet aangetroffen.

Uit de vulling van de waterput zijn geen vondsten afkomstig, zodat het moment van dichtwerpen niet kan worden gedateerd. Aangenomen kan worden dat de put met de sloop van de boerderij buiten gebruik is genomen. Ook de insteek van de put bevatte relatief weinig vondsten. Enkele scherven van kopjes van industrieel wit aardewerk uit de insteek wijzen op een datering van de aanleg van de put in de 19de eeuw.¹²

6.2.3 Overige sporen

Paalsporen vormen het grootste aandeel van de sporen. Al deze paalsporen deden in het veld, op basis van de scherpe begrenzingen en vlekkerige vulling, relatief recent aan. De meeste van deze paalsporen zijn aangetroffen in de werkputten 1, 3 en 5. Duidelijke structuren zijn in de sporen niet te herkennen, waarschijnlijk behoren met name de paalsporen in de werkputten 1 en 5 tot diverse afrasteringen. In een enkele kuil waren nog houtsporen van de oorspronkelijke paal aanwezig. Vondstmateriaal is in de paalsporen niet aangetroffen, zodat deze niet scherp kunnen worden gedateerd. Aangenomen kan worden, ook op basis van de datering van het vondstmateriaal uit de overige sporen, dat deze sporen in de 19de eeuw of later dateren.

9. S 26.

10. Hoewel in het PvE was opgenomen dat grotere sporen, zoals waterputten, in principe niet zouden worden gecoupeerd, is deze put wel gecoupeerd. De primaire reden hiervoor was om met zekerheid te kunnen vaststellen of het hier inderdaad om een waterput ging en of deze put van steen of van hout was.

11. S 68: Steenformaten (l x b x h): ? x 10 x 5 cm / ? x 11,5 x 5 cm / ? x 10,5 x 4,5 cm / ? x 10 x 4,5 cm / ? x 11 x 5 cm.

12. Vnr. 2, 4 en 5.

Afb. 6.11 Mogelijke leemwinningskuil.

Afb. 6.12 Karresporen in de coupe.

Afb. 6.13 Karresporen in het vlak.

Een bijzondere spoor betreft een grote kuil direct ten westen van de waterput in werkput 3.¹³ Deze onregelmatig ronde kuil heeft een diameter van ongeveer 4,5 m en bevat verschillende vullingslagen, waaronder een laag met veel baksteenpuin. Om de aard van deze kuil vast te stellen is ook deze voor een deel gecoupeerd (afb. 6.11). Vanwege het grondwater kon ook dit spoor niet dieper dan ca 40 cm worden gecoupeerd. Uitgesloten kan worden dat het een waterput betreft, van een put zijn geen sporen aangetroffen. Aan de insteek van de kuil is te zien dat deze vrij steile wanden had en dus vermoedelijk vrij diep reikte. De functie van de kuil is niet met zekerheid vast te stellen, maar gezien de vermoedelijke diepte en het feit dat een deel van de vullingslagen bestond uit vergraven geel zand, wordt een functie als leemwinningskuil verondersteld. Op een diepte van ongeveer 1,5 m onder maaiveld bevindt zich een dikke grijze leemlaag, die sterk lijkt op de leem die is toegepast als voegmateriaal in de fundering van de boerderij. De kuil is deels opgevuld met materiaal dat vrijkwam bij het graven van de kuil. Daarnaast is ook baksteenpuin in de kuil gedeponeerd. Opvallend is dat de baksteenfragmenten in deze kuil vrij schoon zijn, in de zin dat ze geen mortelresten bevatten. Ook zijn vrijwel geen mortelresten in de kuil gedeponeerd. Het lijkt hier daarom ook niet te gaan om sloopafval, maar mogelijk om baksteenafval dat overbleef bij de aanleg van de funderingen, waar ook geen mortel in is verwerkt. Dit ondersteunt de interpretatie van de kuil als leemwinningskuil ten behoeve van de bouw van de boerderij. Uit de vulling van de kuil zijn enkele scherven verzameld, die in de 19de eeuw kunnen worden gedateerd.¹⁴

In werkput 5 werden twee parallelle greppelvormige sporen aangetroffen, die aanvankelijk ook als greppel zijn geïnterpreteerd.¹⁵ Bij het couperen van een van deze greppels bleek dat zich onderin twee karresporen bevonden (afb. 6.12). Hierop is besloten het resterende deel van het spoor schavenderwijs te verdiepen, om meer duidelijkheid over de karresporen te verkrijgen. In dit deelvlak tekenden zich duidelijk twee bundels van karresporen af, beide met een asbreedte van ongeveer 1,10 m (afb. 6.13). Vergelijkbare asbreedtes zijn ook vastgesteld bij een onderzoek aan de Holterweg.¹⁶

Omdat in de sporen geen vondstmateriaal is aangetroffen, kan de datering van de karresporen niet worden vastgesteld. De vulling van de sporen levert mogelijk wel een indicatie voor een datering. De vulling lijkt namelijk hoofdzakelijk te bestaan uit vermengde natuurlijke bodemlagen, namelijk een donkergrijsbruine B-horizont en een lichtgrijze E-horizont. Behalve in de vorm van een beperkte nazak bevindt zich geen plaggendeek in de vulling

13. S 33.

14. Vnr. 7.

15. S 47 en S 48.

16. Hermesen & Haveman, 2009, 136.

van de sporen. Dit lijkt erop te wijzen dat de karrensporen in gebruik waren voordat het terrein in cultuur was gebracht. Waarschijnlijk gaat het om paden die over het heideveld liepen. Op de Hottingerkaart staan enkele paden over het heideveld in de omgeving van het onderzoeksgebied aangegeven, maar niet op de locatie van de aangetroffen sporen. Dergelijke paden hadden echter geen militaire functie en werden mogelijk daarom niet allen op militaire kaarten zoals de Hottingerkaart aangegeven. Ook op latere topografische kaarten staan in het heideveld geen paden aangegeven, terwijl deze er wel geweest zullen zijn. Dergelijke paden lagen in de praktijk echter niet vast, maar waaierden over het veld, waardoor zij steeds een andere loop volgden.

6.3 Vondsten

Tijdens het onderzoek zijn uitsluitend keramiekvondsten verzameld. Conform het Programma van Eisen is tijdens de aanleg structureel gebruik gemaakt van de metaaldetector, maar dit heeft geen noemenswaardige vondsten opgeleverd. Enkele gesmede nagels die zijn aangetroffen, zijn niet verzameld.

6.3.1 Keramiek

In totaal zijn 15 scherven keramiek aangetroffen. Meer dan de helft hiervan bestaat uit industrieel witbakkend

VONDST	MATERIAAL	MATALG	AANTAL	GEWICHT
1	KER	iw	1	1
2	KER	iw	1	4
3	KER	iw	2	14
3	KER	iw	1	9
3	KER	r	1	70
3	KER	r	1	36
3	KER	s2	1	155
3	KER	r	1	250
4	KER	iw	2	5
5	KER	iw	1	2
5	KER	r	1	7
6	KER	m	1	4
7	KER	r	1	89
Totaal			15	646

aardewerk, dat globaal in de 19de eeuw is te dateren (afb. 6.14). Een van deze scherven is op basis van het motief van paarse en groene strepen in de tweede helft van de 19de eeuw te plaatsen.¹⁷ Het roodbakkende aardewerk is over het algemeen minder goed te dateren, maar dateert waarschijnlijk eveneens uit de 19de eeuw. Scherven die aantoonbaar ouder zijn ontbreken in ieder geval.

De scherven zijn over het algemeen sterk gefragmenteerd. Dit is, net als de beperkte hoeveelheden vondstmateriaal, een algemeen verschijnsel bij erven uit de middeleeuwen en nieuwe tijd. Vanwege de relatief korte gebruiksperiode van dit erf is de vondstdichtheid vrij laag. Waarschijnlijk werd het meeste afval bij de plaggenmest gemengd en op het land gebracht, waardoor het op het erf nauwelijks wordt teruggevonden.

Afb. 6.14 Aangetroffen keramiek.

17. Vnr. I, S 28.

7 Beantwoording van de onderzoeksvragen

7.1 Algemeen

Zijn in het plangebied archeologische resten aanwezig?

Ja, deze zijn aanwezig. Het betreft restanten van de fundering van de katerstede “Cröddentol” en enkele bijbehorende structuren, zoals een waterput en een leemwinningskuil. Daarnaast zijn paalsporen aangetroffen, die waarschijnlijk grotendeels moeten worden toegeschreven aan diverse afrasteringen. Ook zijn twee bundels karrensporen aangetroffen, die waarschijnlijk ouder zijn dan de boerderij en dateren uit de periode dat het gebied nog heideveld was.

Wat is de aard, conservering, gaafheid en datering van deze resten?

Behalve de karrensporen dateren de meeste sporen uit de periode na de bouw van de boerderij (eerste vermelding en bouw in 1832). De sporen van de boerderij zelf zijn relatief slecht geconserveerd als gevolg van de sloop na een brand in 1978. Naar verwachting zijn alleen enkele restanten van de buitenmuren van het woongedeelte nog intact, alle sporen van de binnenindeling zijn verstoord bij de sloop. De waterput en de paalsporen zijn gezien de beperkte ouderdom vrij goed geconserveerd. In enkele paalsporen bevonden zich nog resten van de houten palen.

Komen de aangetroffen sporen overeen met de verwachtingskaart voor de gemeente Deventer?

De boerderij lag vrijwel precies op de plaats waar deze werd verwacht. In die zin klopt de middelhoge verwachting die aan dit deel van het onderzoeksgebied is toegekend. Een mesolithische vindplaats waar op basis van vondsten uit de omgeving en de terreingesteldheid rekening mee werd gehouden, werd echter niet aangetroffen.

Hoe diep zit het grondwater en heeft dit gevolgen voor een mogelijk vervolgonderzoek?

Het grondwaterpeil bevond zich ten tijde van het onderzoek op ongeveer 0,5 m onder het opgravingsvlak (ca. 5,50 m NAP), maximaal 1 m onder het maaiveld. Dit heeft vooral gevolgen voor de mogelijkheid de diepere sporen te onderzoeken, zoals de waterput en de leemwinningskuil.

Wat is de dikte van de bouwvoor boven de archeologische laag?

De bouwvoor bestaat in de meeste gevallen uitsluitend uit een recente bouwvoor met een dikte van ongeveer 30 cm. Alleen in het noordoostelijke deel van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de boerderij is een dun plaggendek aanwezig onder de recente bouwvoor.

7.2 Cröddentol

Zijn er sporen aanwezig van infrastructuur of gebouwen die tot het erve de Cröddentol hebben behoord?

Ja, de resten van het hoofdgebouw zijn teruggevonden. Daarnaast zijn ook structuren aangetroffen die bij de boerderij horen, zoals een waterput en een leemwinningskuil, waaruit men de leem heeft gewonnen die als voegmiddel voor de fundering is gebruikt.

Is er een fasering aan te geven of zijn de resten niet aan een specifieke gebruiksfase toe te wijzen?

Alle aangetroffen sporen van het erf zijn te dateren in de 19de eeuw. Deze dateren waarschijnlijk allen na 1832, toen de boerderij werd gebouwd. Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor een oudere fase. Omdat de binnenindeling en het grootste deel van het muurwerk van het hoofdgebouw door de sloop waren verstoord, kan niets worden gezegd over eventuele bouwfasen van de boerderij zelf.

Zijn de resten binnen het onderzoeksgebied (gedeeltelijk) te begrenzen?

De sporen die behoren tot het 19de-eeuwse erf beperken zich tot de werkputten 1 en 3. Mogelijk heeft een kuil in het noordelijke einde van werkput 5 ook tot het erf behoord. Deze begrenzing in de werkputten 1 en 3 komt goed overeen met de situatie zoals deze op de kadastrale minuut van 1832 is aangegeven.

Wat is de datering van de oudste fase van de boerderij?

Er zijn geen archeologische bewijzen gevonden voor een andere datering van de bouw van de boerderij dan de historisch bekende bouwdatum van 1832.

Wat is de informatiewaarde van de sporen op het erf en kan een eventueel vervolgonderzoek hier een waardevolle aanvulling op geven?

De informatiewaarde van de sporen is beperkt (zie par. 8.2). Van het hoofdgebouw zijn in het gunstigste geval enkele restanten van de buitenomtrek van het gebouw bewaard gebleven. De buitenomtrek is aan de hand van de kadastrale minuut en de gegevens uit het proefonderzoek echter al goed te bepalen. Sporen van de binnenindeling van de boerderij zijn echter allemaal verstoord als gevolg van de sloop. Een vervolgonderzoek kan op dit punt dus geen aanvullende informatie verschaffen. Sporen van bijgebouwen zoals spiekers zijn niet aangetroffen. Het kan niet worden uitgesloten dat enkele paalsporen hebben toebehoord aan spiekers of hooibergen. Een vervolgonderzoek kan hier wellicht informatie aan toevoegen, maar de waarde van deze informatie is gering.

7.3 Landschap

Hoe ziet het bodemprofiel er uit in het onderzoeksgebied?

De basis van het landschap bestaat uit een pakket Oud Dekzand, waarvan lokaal de oorspronkelijke gelaagdheid sterk is vervormd als gevolg van cryoturbatie. Het Oud Dekzand wordt afgedekt door een dunne laag Jong Dekzand, waarin zich in het gehele onderzoeksgebied een veldpodzol heeft gevormd. Bij latere grondbewerking is op de meeste plaatsen deze veldpodzol echter volledig opgenomen in de recente bouwvoor. Alleen in de noordoostelijke hoek van het onderzoeksgebied is een dun plaggendek aangetroffen.

Hoe zag het natuurlijk landschap in het onderzoeksgebied er uit? Wat betekent dit voor de archeologische verwachting?

Gedurende lange tijd, tot aan de bouw van de boerderij in 1832, was het onderzoeksgebied in gebruik als heide. De aanwezigheid van een veldpodzol wijst op een relatief vochtige bodem. Hoewel niet kan worden uitgesloten dat het gebied bijvoorbeeld in de vroege prehistorie droger was, wijzen de vele gleyverschijnselen in de bodem op een structureel vochtig karakter van het gebied.

Gaan onder de bouwvoor nog sporen van de landinrichting schuil?

Omdat het onderzoeksgebied voor de bouw van de boerderij bestond uit niet ontgonnen heideveld, zijn vrijwel geen sporen van landinrichting te verwachten. De uitzondering vormden de bundels karrensporen in werkput 5, die wijzen op de aanwezigheid van een pad over de heide ter plaatse van het onderzoeksgebied.

7.4 Mesolithicum

De volgende vragen zijn alleen van belang indien er mesolithische resten worden aangetroffen:

Wat is de spreiding van het vondstmateriaal?

Wat is de mate van gaafheid van de vindplaats?

Wat zijn de karakteristieken van het vondstmateriaal?

Wat is datering van het vondstmateriaal?

Wat is de datering en aard van de grondsporen?

Is er een relatie tussen het aangetroffen vuursteen en de aangetroffen mesolithische sporen?

Omdat geen sporen en vondsten uit het mesolithicum zijn aangetroffen zijn bovenstaande vragen niet van toepassing en worden deze niet beantwoord.

8 Conclusie

8.1 Karakter van de vindplaats

De vindplaats bevat sporen van het 19de-eeuwse erf de “Cröddentol”, dat in 1832 is gebouwd. Naast de (grotendeels verstoorde) resten van het hoofdgebouw zijn een waterput en een leemwinningskuil aangetroffen.

Sporen van de verwachte mesolithische vindplaats zijn niet gevonden.

8.2 Waardering en selectie onderzoeksgebied

Om tot een waardering te komen werd de lijst van waarderingscriteria en parameters uit de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (versie 3.2) ingevuld (afb. 8.1). Aan de hand van deze scorelijst is vastgesteld of de vindplaats al dan niet behoudenswaardig is. Bij de waardering wordt gekeken naar belevingsaspecten, fysieke- en inhoudelijke criteria.

waarden	criteria	scores		
		hoog	midden	laag
beleving	Schoonheid	wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	wordt niet gescoord		
fysieke kwaliteit	Gaafheid			I
	Conservering	3		
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid		2	
	Informatiewaarde			I
	Ensemblewaarde			I
	Representativiteit	n.v.t.		

Bij de belevingswaarde dient gekeken te worden naar de zichtbaarheid van een monument of de beleving van een vindplaats of terrein door de overlevering via verhalen, sagen of legenden. Hierna wordt de fysieke kwaliteit beoordeeld aan de hand van de criteria gaafheid en conservering (I tot 3 punten). Hierbij wordt onder gaafheid de mate van niet verstoord zijn verstaan en is de conservering de mate waarin archeologisch vondstmateriaal bewaard is gebleven. Bij een bovengemiddelde score van de fysieke kwaliteit (meer dan

Afb. 8.1 Waarderingstabel.

vier punten) dient men te kijken naar de inhoudelijke kwaliteit. Met betrekking tot de inhoudelijke kwaliteit wordt in eerste instantie gekeken naar de parameters zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. De parameter representativiteit hoeft alleen te worden behandeld als bovenstaande drie parameters een gemiddelde tot benedengemiddelde score opleveren. Bij een bovengemiddelde score (meer dan zes punten) van de inhoudelijke kwaliteit kan de vindplaats als behoudenswaardig gewaardeerd worden. Bij een lage fysieke kwaliteit kan een hoge inhoudelijke kwaliteit de status van de vindplaats nog ombuigen tot behoudenswaardig.

De belevingswaarde van de vindplaats is vrijwel nihil. Boven het maaiveld is niets van de vindplaats zichtbaar.

De fysieke kwaliteit is gemiddeld (4 punten). Op gaafheid scoort vindplaats I punt omdat de belangrijkste structuur, het hoofdgebouw vrijwel volledig is verstoord. De conservering van vondstmateriaal is wel bovengemiddeld (3 punten) vanwege de hoge grondwaterstand in het onderzoeksgebied. Hier moet wel bij worden opgemerkt, dat de vindplaats naar verwachting een lage vondstdichtheid kent.

De inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats is met 4 punten relatief laag. Hoewel dergelijke 19de-eeuwse katersteden als archeologisch onderzochte vindplaatsen relatief schaars zijn binnen de gemeente Deventer, kent deze vindplaats als gevolg van de omvangrijke versterking van het hoofdgebouw een lage informatiewaarde. Sporen van de binnenindeling van het gebouw zijn bijvoorbeeld niet meer aanwezig. De ensemblewaarde is ook gering, ten eerste omdat het hoofdgebouw niet goed kan worden onderzocht en ten tweede omdat geen sporen van bijgebouwen zijn aangetroffen, behalve de nog bestaande schuur.

Met een score op fysieke kwaliteit van 4 en een inhoudelijke score van 4 punten is deze vindplaats niet behoudenswaardig. Een vervolgonderzoek levert naar verwachting weinig tot geen aanvullende informatie op over deze vindplaats.

8.3 Aanbeveling

Vanwege de geringe informatiewaarde en de beperkte gaafheid van deze vindplaats wordt een vervolgonderzoek niet zinvol geacht. Het selectieadvies voor deze vindplaats is dan ook om deze vrij te geven wat betreft archeologisch onderzoek. Vervolgonderzoek is daarmee niet noodzakelijk.

Dit selectieadvies is voorgelegd aan de gemeentelijk archeoloog. Deze zal het advies overnemen en in een selectiebesluit formaliseren.

9 Herkomst afbeeldingen

Alle afbeeldingen © Archeologie Deventer, Gemeente Deventer met uitzondering van;

Afb.2.4 komt uit Mulder, 2008, 300.

10 Literatuur

Bartels, M.H., 2000. Archeologische kroniek gemeente Deventer 1-7-1999 tot 1-7-2000: Colmschate Noord (nr. 203), in: Bedaux, J.C. (et al., red.), *Deventer Jaarboek*, Deventer, 64-71.

Beek, R. van, 2009. *Reliëf in Tijd en Ruimte. Interdisciplinair onderzoek naar bewoning en landschap van Oost-Nederland tussen vroege prehistorie en middeleeuwen* (proefschrift Wageningen Universiteit), Wageningen.

Berendsen, H.J.A., 2004a. *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*, Assen.

Berendsen, H.J.A., 2004b. *Landschappelijk Nederland*, Assen.

Kastelein, D. & E.S. Mittendorff, 2011. *Programma van Eisen Inventariserend archeologisch Veldonderzoek (proefsleuven) Oerdijk 114*, Deventer.

Mulder, T., 2005. *Achter leilinden en kastanjabomen. De geschiedenis van boerderijen, landhuizen en hun bewoners in de voormalige gemeente Diepenveen*, Schalkhaar.